

Teema: Presidendiks kandideerimise õiguslik alus

Saatja: Märt Põder <tramm@p6drad-teel.net>

Kuupäev: 12.08.26, 11:49

Saaja: info@oiguskantsler.ee

Lgp õiguskantsler!

Andsite teada, et olete valmis õiguskantslerina Vabariigi Presidendi ametikohale kandideerima, kuid pole selgitanud, missugusel õiguslikul alusel seda teha võiksite. [1]

Teatavasti ÕKS §12 lg1 p1-2 piiravad õiguskantsleri võimalusi olla muudes riigiametites nagu presidendiamet ning osaleda erakondade tegevuses. Neid piiranguid võib võrrelda KS §49 lg2 p1-2 kohtunike ametikitsendustega, mille kohta Kohtunike eetikanõukogu on asunud seisukohale, et need ei välista kohtunikel mitte üksnes ametipostile asumist, vaid ka kandideerimist, sh erakondadest sõltumatu üksikkandidaadina:

> "KOV-i või Riigikogu valimistel kandideerimine on oma olemuselt aktiivne poliitiline tegevus, mis eeldab muuhulgas enda poliitiliste seisukohtade ja hoiakute avaldamist, seda ka erakonda või valimisliitu mittekuuluvalt parteitult kandidaadilt. Selline tegevus toob kaasa huvide konflikti ohu ja võib hakata segama kohtuniku tegevust õigusemõistmisel. Kohtunik peab mitte üksnes olema vaba ebasobivatest sidemetest täidesaatva ja seadusandliku võimuga ning nende võimude mõjust, vaid ta peab näima neist vabana ka mõistlikule kõrvalseisjale /---/." [2]

Õiguskantsleri piirangud on kohtunike ametikitsendustest tugevamad, sest ei välista ainult KOV volikogu ja Riigikogu liikme rolli, vaid laiemalt riigiameteid, ja mitte ainult erakondade liikmelisust, vaid ka mistahes osalemist nende tegevuses. Õiguskantsler peab säilitama oma PS §139 lähtuva range poliitilise sõltumatuse, kuna teeb järelevalvet Riigikogu seadusloome ning tegevuste üle. Olete varem viidanud [3] Allar Jõksi seisukohale, et õiguskantsler ei tohiks presidendiks kandideerides pretendeerida erakondade häältele, kuid nii kandideerimine ise kui mistahes sammud kandidaadi rollis vältimatult tähendavad erakondade häältele pretendeerimist -- häälte saamine on ju kandideerimise mõte!

ÕKS §6 lg1 järgi peab õiguskantsler tegutsema kooskõlas kõrgete kõlbeliste standardite ja üldtunnustatud eetiliste põhimõtetega, mida Kohtunike eetikanõukogu arvamus kahtlemata väljendab.

Õiguskantslerile kui kõrgele õigusametnikule rakenduvad vähemalt sama tugevad kõlbelisuse nõuded kui kohtunikele ja lisaks poliitilises rollis kandideerimise lubamatusele eeldatavasti ka põhimõte, et õiguskantsleri tegevus mitte ei pea üksnes faktiliselt olema kõlbeline ja kooskõlas seadustega, vaid selline ka välja paistma. Praegu jääb avalikkusele arusaamatuks, missugusel õiguslikul alusel õiguskantsler saab presidendiks kandideerida ja kuidas see on ühildatav õiguskantslerilt seadusega nõutud kõrgete eetiliste standarditega.

Kas saaksite, palun, selgitada oma võimaliku kandideerimise õiguslikku alust selliselt, et avalikkusele oleks arusaadav, kuidas on välistatud vastuolu õiguskantsleri seaduslike ja kõlbeliste piirangutega?

Märt Pöder
+372 55643754

[1] <https://www.err.ee/1610107786/madise-minu-ainus-kriteerium-on-et-sailitan-erapooletu-kuvandi>

[2] <https://www.riigikohus.ee/sites/default/files/3.%20V%C3%A4lisveebi%20sisu%20materjalid/Eetikan%C3%B5ukogu/KOHTUNIKE%20EETIKAN%C3%95UKOGU%20ARVAMUS%20nr%203%202025.pdf>

[3] <https://www.oiguskantsler.ee/sites/default/files/2026-08/Voimalikust%20rollikonfliktist.pdf>